

تأثیر سلنیوم و ویتامین E خوراکی و تزریقی بر عملکرد، فراسنجه‌های خونی و قابلیت هضم مواد مغذی در بره‌های شیرخوار نژاد دالاق

محمد اسدی^۱، عبدالحکیم توغدری^۲ و تقی قورچی^۳

۱ و ۳- دانشجوی کارشناسی ارشد و استاد، گروه علوم دامی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان
۲- استادیار، گروه علوم دامی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان، (نویسنده مسوول: Toghdory@yahoo.com)
تاریخ دریافت: ۹۶/۱۱/۲۵ تاریخ پذیرش: ۹۷/۰۱/۲۹

چکیده

این آزمایش به منظور بررسی تأثیر استفاده از سلنیوم و ویتامین E به صورت خوراکی و تزریقی بر عملکرد، متابولیتهای خونی و قابلیت هضم مواد مغذی در بره‌های شیرخوار نژاد دالاق انجام شد. ۱۸ رأس بره نر شیرخوار دالاقی یک تا دو ماهه با متوسط وزن $13 \pm 2/7$ کیلوگرم در قالب طرح کاملاً تصادفی با سه تیمار و شش تکرار مورد استفاده قرار گرفتند. تیمارها شامل: ۱- تیمار شاهد (بدون سلنیوم و ویتامین E)، ۲- تیمار تزریقی (تزریق بافتی سلنیوم و ویتامین E) و ۳- تیمار خوراکی (خوراندن دهانی سلنیوم و ویتامین E) بودند. طول دوره آزمایش ۸۴ روز بود. جهت بررسی تغییرات وزن، بره‌ها هر ۱۴ روز توزین شدند. در روزهای ۲۱، ۴۲ و ۶۳ آزمایش، نمونه‌های خون از رگ وداچ گرفته شد و به آزمایشگاه منتقل شدند. جهت اندازه‌گیری قابلیت هضم مواد مغذی نمونه‌گیری از مدفوع در هفته آخر آزمایش انجام شد. نتایج نشان داد که بین تیمارها اختلاف معنی‌داری در عملکرد بره‌ها وجود نداشت ($p > 0/05$). غلظت آهن در هر دو تیمار دریافت‌کننده سلنیوم و ویتامین E نسبت به گروه شاهد به طور معنی‌داری افزایش یافت ($p < 0/05$). غلظت تری‌گلیسرید در تیمار دریافت‌کننده سلنیوم و ویتامین E به صورت تزریقی نسبت به تیمار دریافت‌کننده به صورت خوراکی و شاهد افزایش معنی‌داری داشت ($p < 0/05$). مکمل سلنیوم و ویتامین E به صورت تزریقی و خوراکی در این آزمایش باعث افزایش فعالیت آنزیم گلوکوتاتیون پراکسیداز نسبت به تیمار شاهد شد ($p < 0/05$)، همچنین استفاده از مکمل سلنیوم و ویتامین E به صورت تزریقی و خوراکی در بره‌های شیرخوار اختلاف معنی‌داری در غلظت هورمون تترایدوتیرونین و تری‌یدوتیرونین ایجاد نمود ($p < 0/05$). غلظت گلوکز خون در تیمار تزریقی نسبت به تیمار شاهد و خوراکی افزایش یافت ($p < 0/05$). گوارش‌پذیری مواد مغذی در بین تیمارهای آزمایشی تفاوت معنی‌داری نشان نداد ($p > 0/05$). به‌طورکلی نتایج این آزمایش نشان داد که استفاده خوراکی و تزریقی سلنیوم و ویتامین E در اکثر فراسنجه‌های مورد بررسی باهم تفاوت معنی‌داری نداشتند و تنها گلوکز و تری‌گلیسرید خون در تیمار تزریقی نسبت به تیمار خوراکی افزایش نشان داد.

واژه‌های کلیدی: سلنیوم و ویتامین E، قابلیت هضم مواد مغذی، فراسنجه‌های خونی، بره شیرخوار

مقدمه

ساتل و جونز (۴۰) و تارنر و فینچ (۴۱) طبق تحقیقات خود اظهار نمودند که مصرف سلنیوم و ویتامین E باعث بهبود پاسخ ایمنی سلولی دام می‌شود. به‌منظور درک بهتر اهمیت بیولوژیکی و اثرات مفید سلنیوم و ویتامین E تحقیقات زیادی بر رشد و عملکرد گوسفند انجام شده است. اخیراً سلنیوم به‌عنوان یک جزء از آنزیم یدوتیرین ۵ دئودیناز نوع یک شناخته شد، آنزیمی که در تبدیل هورمون‌های تترایدوتیرونین و تری‌یدوتیرونین ایفای نقش می‌کند (۳۲، ۳۳). همچنین سلنیوم به دلیل حضور در آنزیم گلوکوتاتیون پراکسیداز نقش مهمی در سیستم آنتی‌اکسیدانی بدن ایفا می‌کند (۳۹). علاوه بر این، ودوری و همکاران (۴۳) مشخص کردند که سلنیوم و ویتامین E بر فعالیت سلنوتازیم در گوسفند نیز اثرگذار می‌باشد. به‌منظور کاهش اثرات نامطلوب تنش گرمایی از آنتی‌اکسیدان‌های طبیعی مانند ویتامین‌های E، C و از برخی مواد معدنی (سلنیوم و روی) استفاده شده است. همچنین ثابت شده است که ویتامین‌ها و مواد معدنی نقش مهمی در رشد حیوانات و فعالیت‌های تولیدمثلی آن‌ها دارند (۳۰). یک رابطه مهم بین سلنیوم و ویتامین E و آمینواسیدهای گوگردار در جلوگیری از برخی از بیماری‌های تغذیه‌ای که از کمبود این عناصر به وجود می‌آید، وجود دارد (۱۸). همچنین ثابت شده است که سلنیوم و ویتامین E در کاهش اختلالات رادیکال آزاد ناشی از عوامل تنش‌زا نقش محافظتی دارند (۲۵). تحقیقات زیادی نشان می‌دهد که کمبود سلنیوم و ویتامین E

استفاده از عناصر معدنی به‌منظور حداکثر تولید و سلامت دام ضروری می‌باشد (۳۲، ۳۳). طبق توصیه انجمن ملی تحقیقات گوسفند (۲۹) نیاز روزانه بره شیرخوار در حال رشد با میانگین وزن حدود ۲۰ کیلوگرم به سلنیوم حدود ۰/۱ میلی‌گرم در روز می‌باشد. سلنیوم به‌عنوان یک ماده معدنی ضروری اما کم‌مصرف، با توجه به میزان تغییر آن در منابع گیاهی مصرفی نشخوارکنندگان (۴) و همچنین کمبود سلنیوم خاک در بسیاری از مناطق دنیا و ایران حائز اهمیت است (۱۶، ۲۷، ۲۳). از طرفی با توجه به این‌که جذب سلنیوم در نشخوارکنندگان کمتر از حیوانات غیر نشخوارکننده است (جذب سلنیوم در حیوانات تک معده‌ای ۲/۵ برابر حیوانات نشخوارکننده است) اهمیت تأمین سلنیوم کافی در جیره نشخوارکنندگان را دوچندان می‌کند و متعاقباً کمبود آن می‌تواند تغییرات منفی در وضعیت شکمبه و عملکرد تولیدی دام را در پی داشته باشد (۴۵). سلنیوم یک ماده معدنی ضروری در حیوانات است که برای حفظ عملکرد طبیعی فیزیولوژیک بدن ضروری است و همچنین یک منبع غذایی مؤثر آنتی‌اکسیدان را فراهم می‌کند (۳۸). در مطالعات زیادی از جمله مطالعات رفعت و همکاران (۳۵)، الیس و همکاران (۷) و جیادینیس و همکاران (۸) مشخص شد که مصرف سلنیوم و ویتامین E در گوسفند تولید آنتی‌بادی‌ها را افزایش می‌دهد و مقاومت دام در مقابله با آنتی‌ژن را بالا می‌برد و همچنین

(۳۹). این تحقیق باهدف بررسی تأثیر سلنیوم و ویتامین E با روش مصرف خوراکی و تزریقی بر عملکرد، متابولیت‌های خونی و قابلیت هضم مواد مغذی در بره‌های شیرخوار نژاد دالاق انجام شده است.

مواد و روش‌ها

تحقیق حاضر به‌منظور بررسی تأثیر سلنیوم و ویتامین E خوراکی و تزریقی بر عملکرد، متابولیت‌های خونی و قابلیت هضم مواد مغذی در بره‌های شیرخوار نژاد دالاق در فاصله زمانی اسفندماه ۱۳۹۵ تا اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۶ در مزرعه آموزشی و پژوهشی شماره ۱ دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان انجام شد. در این پژوهش ۱۸ رأس بره شیرخوار دالاق ۱ تا ۲ ماهه با متوسط وزن $13 \pm 2/7$ کیلوگرم انتخاب شده سپس همه بره‌ها تحت معاینه و بررسی کامل و دقیق قرار گرفتند تا از نظر سلامت و صحت عملکرد آن‌ها اطمینان حاصل شود. بره‌ها به‌طور تصادفی در سه گروه آزمایشی مساوی (۶ رأس) مورد استفاده قرار گرفتند. تیمارها شامل: ۱- تیمار شاهد (بدون سلنیوم و ویتامین E)، ۲- تیمار تزریقی (تزریق بافتی سلنیوم و ویتامین E) و ۳- تیمار خوراکی (خوراندن دهانی سلنیوم و ویتامین E) بودند. همه بره‌ها به جیره‌های یکسان و شیرمادر دسترسی داشتند. جیره غذایی مورد استفاده و مواد مغذی در جدول ۱ نشان داده شده است. تزریق و خوراندن ویتامین E و سلنیوم به میزان $0/005$ میلی‌گرم درازای هر کیلوگرم وزن زنده (حدود $0/1$ میلی‌گرم در 20 کیلوگرم وزن زنده) با دزهای برابر صورت گرفت (۳۹). هر دو هفته تزریق و خوراندن ویتامین E و سلنیوم تکرار می‌شد. تزریق به‌صورت عضلانی در قسمت ران بره‌ها انجام شد و برای تیمار خوراکی، ابتدا مکمل ویتامین E و سلنیوم در آب حل شده و سپس به‌وسیله شربت خوران به مصرف بره‌ها می‌رسید.

سبب اختلال در انقباض بافت می‌شود. بیماری عضله سفید یا دیستروفی عضلانی که بیشتر در دام‌های تازه متولد شده و حیوانات جوان با رشد سریع دیده می‌شود در اثر کمبود سلنیوم و ویتامین E و یا هردو اتفاق می‌افتد (۲۴۹). با این حال که دریافت تزریقی یا خوراکی سلنیوم و ویتامین E می‌تواند اثرات مثبت و حائز اهمیتی را در سلامتی و عملکرد دام داشته باشد، در مطالعات انجام شده کمتر به اهمیت این موضوع پرداخته شده است (۱۶،۲۰). علیرغم اینکه علائم کمبود سلنیوم و ویتامین E در دام‌ها شایع می‌باشد، در کشور ما تحقیقات چندان به‌منظور بررسی اثر سلنیوم و ویتامین E در بره‌های شیرخوار صورت نگرفته است. علاوه بر این، اکثر تحقیقات بر مبنای استفاده از سلنیوم و ویتامین E در جنس ماده به‌منظور تأثیر در آبستنی و تولیدمثل بوده است (۱۶،۱۷،۲۷،۲۶). تحقیقات اندکی در ایران در رابطه با نشخوارکنندگان به‌منظور بررسی اثر سلنیوم و ویتامین E بر قابلیت هضم مواد مغذی و همچنین عملکرد تولیدی دام صورت گرفته که نیاز به تحقیقات جدید و بیشتر ضروری به نظر می‌رسد. یکی از مسائل مهم در استفاده از داروها و مکمل‌های ویتامینی و معدنی روش استفاده از این مواد در دام می‌باشد. البته در مورد مواد معدنی می‌توان از آجرهای لیسیدنی نیز استفاده کرد. استفاده تزریقی مواد معدنی و ویتامین‌ها شاید از این لحاظ که مقدار مورد نظر دقیقاً به بدن حیوان میرسد یک مزیت باشد ولی این روش در واحدهای بزرگ بسیار زمان‌بر و مشکل می‌باشد و از طرفی مقید کردن دام و تزریق بافتی موجب وارد شد استرس به دام می‌شود. بره‌های شیرخوار در این زمینه بسیار مهم و حساس هستند زیرا مهار و تزریق دارو و ویتامین به بره‌ها موجب وارد شدن استرس شدیدتری می‌شود، به همین دلیل آگه بتوان مکمل‌های معدنی و ویتامینی مورد نیاز در شرایط خاص را بتوان به‌صورت راحت‌تر مورد استفاده قرارداد، می‌تواند در کاهش نیروی انسانی و افزایش عملکرد بره‌ها بسیار مؤثر باشد

جدول ۱- جیره آزمایشی مورد استفاده و مواد مغذی جیره

Table 1. Experimental ration and nutrients

ردیف	مواد خوراکی	درصد	مواد مغذی	واحد	مقدار
۱	یونجه خشک	۳۰	ماده خشک	درصد	۸۹
۲	دانه ذرت	۲۰	انرژی قابل متابولیسم	مگا کالری در کیلوگرم	۲/۶۵
۳	دانه جو	۲۵	پروتئین خام	درصد	۱۶
۴	سوس گندم	۱۴	فیبر نامحلول در شوینده اسیدی	درصد	۱۸/۶
۵	کنجاله سویا	۹/۷	فیبر نامحلول در شوینده خنثی	درصد	۳۲/۵
۶	نمک	۰/۵	چربی خام	درصد	۲/۵
۷	پودر صدف	۰/۵	کلسیم	درصد	۰/۷۳
۸	دی کلسیم فسفات	۰/۳			
۹	جمع کل	۱۰۰			

بدون هیپارین جهت به دست آوردن سرم ریخته شد. نمونه‌های خون پس از انتقال سریع به آزمایشگاه، به مدت ۲۰ دقیقه سانتیفریوژ شده (با سرعت ۳۵۰۰ دور در دقیقه) و پلاسما یاسرم آن‌ها جدا گردید. نمونه‌های پلاسما و سرم تا زمان اندازه‌گیری، در دمای ۲۰- درجه سانتی‌گراد نگهداری شدند. غلظت روی و آهن توسط دستگاه جذب اتمی^۱، کلسیم و فسفر توسط کیت‌های شرکت زیست‌شیمی با

جهت بررسی تغییرات وزن بره‌ها، در روزهای ۱۴، ۲۸، ۴۲، ۵۶، ۷۰ و ۸۴ وزن‌کشی شدند. طول دوره آزمایش ۸۴ روز بود و خون‌گیری در روزهای ۲۱، ۴۲ و ۶۳ آزمایش انجام شد به‌طوری‌که قبل از نوبت غذایی صبح و با اعمال محدودیت غذایی ۱۲ تا ۱۶ ساعته از طریق وید وادج از همه بره‌ها خون‌گیری شد و خون‌گرفته شده در دو لوله جداگانه یکی حاوی هیپارین برای به دست آوردن پلاسما و دیگری

آهن، و مس پلاسمای خون، به صورت اندازه گیری های تکرار شده در چارچوب طرح کاملاً تصادفی تجزیه شدند که مدل آماری آن در زیر نشان داده شده است.

$$Y_{ijk} = \mu + A_i + E_{aik} + B_j + AB_{ij} + Eb_{ijk}$$

Y_{ijk} : مشاهده مربوط به تیمار i و زمان اندازه گیری j در تکرار k

μ : میانگین کلی مشاهدهها

A_i : اثر تیمار i

E_{aik} : اشتباه اصلی

B_j : اثر زمان اندازه گیری j

AB_{ij} : برهم کنش تیمار i و زمان اندازه گیری j

Eb_{ijk} : اشتباه فرعی

مقایسه میانگین ها با استفاده از آزمون چند دامنه ای دانکن با سطح احتمال خطای ۰/۰۵ انجام شد. تجزیه و تحلیل داده ها با استفاده از نرم افزار آماری SAS نسخه ۹/۱ (۳۶) انجام شد.

نتایج و بحث

عملکرد وزنی بره ها به صورت هر دو هفته ثبت شد و اطلاعات مربوط به عملکرد بره ها از روز صفر تا ۸۴ آزمایش در جدول ۲ ارائه شده است. نتایج این آزمایش نشان داد که دریافت سلنیوم و ویتامین E به صورت تزریقی، خوراکی و گروه شاهد از نظر افزایش وزن روزانه و وزن نهایی تفاوت آماری معنی داری را ایجاد نکرد ($p > 0.05$). نتایج مربوط به عملکرد حاصل از این آزمایش مطابق با نتایج تحقیق علی محمدی و علی عربی (۲) بوده است، این محققین نشان دادند که تفاوت معنی داری از نظر عملکرد وزنی بین تیمارهای دریافت کننده مقدار ۰/۲ ppm و ۰/۴ ppm سلنیوم و گروه شاهد فاقد سلنیوم وجود نداشت. مهری و همکاران (۲۷) نیز در آزمایشی نشان دادند که مصرف سلنیوم و ویتامین E تغییر معنی داری در رشد بره های بلوچی نداشت. مطابق با نتایج این تحقیق لی و همکاران (۲۱) و دمینگز وارا و همکاران (۵) نیز تفاوت معنی داری در نرخ رشد، افزایش وزن، خوراک مصرفی و ضریب تبدیل غذایی بره های دریافت کننده سلنیوم مشاهده نکردند، اما در تضاد با نتایج مطالعه حاضر؛ شی و همکاران (۳۷) نشان دادند که مصرف سلنیوم باعث افزایش وزن و خوراک مصرفی روزانه در بزها می شود. احتمالاً این تفاوت عملکرد را می توان به بیشتر بودن مقدار سلنیوم جیره پایه و یا افزایش جذب سلنیوم نسبت داد. کی نیگ و همکاران (۱۵) نشان دادند که جذب و نگهداری سلنیوم در گوسفندانی که جیره غذایی مبتنی بر کنسانتره بیشتر دریافت کردند، بیشتر از گوسفندانی بود که جیره غذایی بر پایه علوفه بیشتر دریافت نمودند.

دستگاه اسپکتروفتومتر^۱، تری گلیسرید، کلسترول، لیپوپروتئین های با چگالی کم^۲ و لیپوپروتئین های با چگالی زیاد^۳، نیز با استفاده از کیت های شرکت پارس آزمون و با دستگاه اسپکتروفتومتر تعیین شدند. فعالیت آنزیم گلوکاتایون پراکسیداز^۴ با استفاده از کیت (زلبیو^۵، آلمان) مطابق با دستورالعمل شرکت سازنده و توسط دستگاه اسپکتروفتومتر اندازه گیری شد. غلظت هورمون های تترایدوتیرونین و تری یدوتیرونین با استفاده از کیت شرکت پیشناز طب توسط دستگاه الیزا ریدر^۶ اندازه گیری شد. غلظت گلوکز، ازت اورهای خون، آلومین و پروتئین کل با کیت شرکت پارس آزمون و دستگاه اسپکتروفتومتر تعیین شد.

در ادامه آزمایش چهار راس بره از هر تیمار به طور تصادفی انتخاب و به قفس های متابولیکی انتقال یافتند تا اثر سلنیوم و ویتامین E خوراکی و تزریقی بر قابلیت هضم مواد مغذی اندازه گیری شود. آزمایش قابلیت هضم شامل ۵ روز عادت پذیری به قفس و ۵ روز جمع آوری نمونه های مدفوع بود. در این مرحله جمع آوری مدفوع از طریق نمونه گیری مدفوع از مقعد انجام شد و نمونه های هر دام در ۵ روز ادغام شده و جهت انجام آزمایش مورد استفاده قرار گرفت. لازم به ذکر است که آزمایش قابلیت هضم با ۴ تکرار از هر تیمار انجام شد.

جهت تعیین ترکیب شیمیایی نمونه های خوراک و مدفوع (ماده خشک، پروتئین خام، خاکستر، چربی خام، و ماده آلی) از روش های انجمن رسمی شیمی دانان تجزیه^۷ (۳) استفاده شد و فیبر نامحلول در شوینده اسیدی^۸ به روش ون سوست و همکاران (۴۲) تعیین شد. اندازه گیری غلظت کلسیم در نمونه های خوراک طبق روش وسترما (۴۴) و با دستگاه جذب اتمی انجام شد. برای تعیین فسفر از دستگاه اسپکتروفتومتر و برای تعیین مقدار ازت نیز از دستگاه کلدال استفاده شد. این پژوهش در قالب طرح کاملاً تصادفی اجرا شد و به دلیل اینکه وزن اولیه بره ها در شروع آزمایش یکسان نبود، برای آنالیز داده ها از کوواریانس استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات مربوط به گوارش پذیری مواد خوراکی از مدل آماری زیر استفاده شد:

$$Y_{ij} = \mu + T_i + e_{ij}$$

Y_{ij} : مقدار مشاهده تیمار i در تکرار j ام

μ : اثر میانگین

T_i : اثر تیمار i ام

e_{ij} : اثر خطای آزمایشی مربوط به تیمار i ام در تکرار j ام

برای صفات از قبیل وزن بدن، غلظت تری گلیسرید، کلسترول، لیپوپروتئین های با چگالی کم و خیلی کم، لیپوپروتئین های با چگالی زیاد فعالیت آنزیم گلوکاتایون پراکسیداز، غلظت هورمون های تترایدوتیرونین و تری یدوتیرونین و همچنین مقدار کلسیم، فسفر، پتاسیم، روی،

1- Spectr AA220, Variant

3- High Density Lipoprotein

5- Zellbio

7- Association of Official Analytical Chemists (AOAC)

2- Low Density Lipoprotein

4- Glutathione peroxidase

6- ELX808, Tek-Bio

8- Acid detergent fiber

جدول ۲- اثرات تیمارهای آزمایشی بر عملکرد رشد بره‌های شیرخوار

Table 2. Effects of experimental treatments on suckling lamb growth performance

P-Value	SEM	تیمارها			پارامترها
		خوراکی	تزریقی	شاهد	
۰/۹۵	۰/۶۶	۱۱/۸۱	۱۲/۰۵	۱۱/۷۸	میانگین وزن اولیه (کیلوگرم)
۰/۷۲	۵/۹۷	۲۲۴/۳	۲۱۷/۵	۲۲۲/۱	میانگین افزایش وزن روزانه (گرم)
۰/۹۳	۰/۵۸	۳۰/۸۰	۳۰/۷۰	۳۰/۴۸	میانگین وزن نهایی (کیلوگرم)

حروف غیرمشابه در هر ردیف نشان‌دهنده اختلاف معنی‌دار در سطح ۵ درصد می‌باشد.

جدول ۳- اثرات تیمارهای آزمایشی بر غلظت مواد معدنی پلاسمای خون

Table 3. Effects of experimental treatments on plasma mineral concentration

P زمان تیمار	SEM	P-Value	SEM	تیمارها			پارامتر
				خوراکی	تزریقی	شاهد	
۰/۱۴	<۰/۰۰۱	۰/۰۱	۱۰/۸۷	۲۵۲/۰۰ ^a	۳۴۹/۳۰ ^a	۱۹۹/۱۷ ^b	آهن (نانوگرم/دسی لیتر)
۰/۴۷	۰/۰۰۵۷	۰/۱۲	۱۷/۱۵۴	۱۳۵/۵۸	۱۸۶/۵۰	۱۳۰/۵۸	روی (نانوگرم/دسی لیتر)
۰/۰۷	۰/۰۴	۰/۱۳	۰/۳۱	۱۱/۱۵	۱۱/۳۵	۱۰/۶۸	کلسیم (میلی‌گرم/دسی لیتر)
۱/۶۵	۵/۹۶	۰/۲۷	۰/۳۳	۹/۲۶	۹/۵۷	۹/۵۷	فسفر (میلی‌گرم/دسی لیتر)

حروف غیرمشابه در هر ردیف نشان‌دهنده اختلاف معنی‌دار در سطح ۵ درصد می‌باشد.

خون تحت تأثیر سلنیوم قرار نگرفتند. غلظت آهن در تیمارهای دریافت‌کننده سلنیوم و ویتامین ای نسبت گروه شاهد به‌طور معنی‌داری افزایش یافت ($P < 0.05$) ولی بین دو تیمار خوراکی و تزریقی تفاوت معنی‌داری دیده نشد. همبستگی منفی سلنیوم و آهن به‌عنوان اصلی علمی پذیرفته شده است (۱۷،۳۷،۲۸). با توجه به مقایسه نتایج این آزمایش شاید بتوان دلیل افزایش غلظت آهن را به وجود ویتامین E نسبت داد که احتمالاً ویتامین E به همراه سلنیوم باعث بهبود شرایط سلول برای جذب آهن شده است، به‌رحال اطلاعات کافی در مورد توضیح و توجیه این موضوع به‌صورت شفاف وجود ندارد.

نتایج مربوط به غلظت عناصر آهن، روی، کلسیم و فسفر پلاسمای خون در جدول شماره ۳ ارائه شده است. همان‌طور که در جدول ۳ نشان داده شده است افزودن سلنیوم، به‌صورت تزریقی و خوراکی اثری بر غلظت کلسیم، فسفر و روی پلاسما نداشت ($P > 0.05$). نتایج حاصله از این آزمایش همسو با نتایج علی‌محمدی و علی عربی (۲) بوده است، که نتیجه گرفتند غلظت عناصر کلسیم، فسفر و روی در بره‌های مهربان بین تیمارهای دریافت‌کننده مقدار ۰/۲ و ۰/۴ ppm سلنیوم و گروه شاهد تفاوتی وجود نداشت. کومار و همکاران (۲۰) در آزمایشی تأثیر سطوح مختلف سلنیوم به میزان ۰/۱۵ و ۰/۳ ppm در روز در بره‌های پروراری بررسی نموده و اظهار داشتند که غلظت کلسیم و فسفر پلاسمای

جدول ۴- اثرات تیمارهای آزمایشی بر غلظت فراسنجه‌های بیوشیمیایی خون

Table 4- Effects of experimental treatments on concentration of blood biochemical metabolites

P زمان تیمار	SEM	P-Value	SEM	تیمارها			پارامتر
				خوراکی	تزریقی	شاهد	
۰/۰۱	<۰/۰۰۱	۰/۰۰۱۰	۳/۸۰	۴۶/۱۶ ^b	۶۵/۵۸ ^a	۳۴/۹۱ ^b	تری‌گلیسیرید
۰/۱۴	۰/۰۹	۰/۳۱	۶/۰۶	۱۰۷/۵۸	۱۰۰/۷۵	۹۳/۵۸	کلسترول
۰/۳۳	۰/۰۳	۰/۱۵	۲/۰۷	۵۷/۴۱	۵۵/۲۵	۵۱/۱۶	لیپوپروتئین با چگالی زیاد
۰/۲۷	۰/۲۲	۰/۲۶	۳/۳۹	۳۹۰/۸	۳۲/۳۳	۳۱/۴۷	لیپوپروتئین با چگالی کم
۰/۹۵	<۰/۰۰۱	۰/۰۰۱۷	۲/۵۲	۸۸/۴۱ ^d	۱۰۰/۲۵ ^a	۸۱/۶۶ ^b	گلوکز (میلی‌گرم/دسی لیتر)
۰/۰۵۱	<۰/۰۰۱	۰/۱۹	۱/۸۶	۵۲/۹۱	۴۸/۳۳	۴۸/۵۰	اوره (میلی‌گرم/دسی لیتر)
۰/۵۲	۰/۰۲۰	۰/۱۹	۰/۱۳	۴/۱۷	۴/۴۵	۴/۱۱	آلبومین (گرم/دسی لیتر)
۰/۱۷	<۰/۰۰۱	۰/۰۵۴	۰/۱۱	۷/۰۹	۷/۰۷	۷/۴۶	پروتئین کل (گرم/دسی لیتر)

حروف غیرمشابه در هر ردیف نشان‌دهنده اختلاف معنی‌دار در سطح ۵ درصد می‌باشد.

غلظت کلسترول شد که دلیل آن را می‌توان افزایش مقدار هورمون تریپروتیرونین دانست. در سایر مطالعات انجام شده مرتبط، کومار و همکاران (۱۹،۲۰) نشان دادند که دریافت سلنیوم به میزان ۰/۱۵ و ۰/۳ ppm در روز در بره‌ها تأثیری بر غلظت تری‌گلیسیرید و کلسترول پلاسمای خون نداشت. حیدری و همکاران (۱۰) در آزمایشی با استفاده از میش بلوچی نشان دادند که تزریق عضلانی ۱ سی‌سی سلنیوم و ویتامین E به ازای هر ۱۰ کیلوگرم وزن زنده در شرایط تنش گرمایی اختلاف معنی‌داری را از نظر غلظت تری‌گلیسیرید و کلسترول با گروه شاهد ایجاد نکرد. در

جدول شماره ۴ نشان می‌دهد که مصرف سلنیوم و ویتامین E به‌صورت تزریقی و خوراکی اختلاف معنی‌داری را در غلظت کلسترول، لیپوپروتئین‌های با چگالی زیاد و لیپوپروتئین‌های با چگالی کم ایجاد نکرد ($P > 0.05$)، اما غلظت تری‌گلیسیرید در تیمار دریافت‌کننده سلنیوم و ویتامین E به‌صورت تزریقی نسبت به تیمار دریافت‌کننده به‌صورت خوراکی و شاهد افزایش معنی‌داری داشت ($P < 0.05$). در تقابل با نتایج این آزمایش ابراهیمی و همکاران (۶) در آزمایشی با استفاده از گوساله شیرخوار اظهار داشتند که دریافت سلنیوم به میزان ۰/۳ ppm در روز باعث کاهش

حیدری و همکاران (۱۰) گزارش کردند که مصرف سلنیوم و ویتامین E در گوسفندان بلوچی تحت تنش گرمایی باعث افزایش پروتئین کل شد، اما اختلاف معنی‌داری را در غلظت گلوکز و آلبومین خون ایجاد نکرد. جمال بن محمود و همکاران (۲۲) در قوچ‌های اومیسسی نشان دادند که مصرف سلنیوم و ویتامین E باعث افزایش گلوکز، آلبومین و پروتئین کل می‌شود، که در آزمایش جاری نیز این نتایج برای غلظت گلوکز صادق است. در رابطه با تأثیر مصرف سلنیوم و ویتامین E بر غلظت اوره خون مطالعات محدودی وجود دارد، دمنگاز وارا و همکاران (۵) گزارش کردند که غلظت اوره خون در بره‌ها تحت تأثیر مخمر سلنیوم و مخمر کروم قرار نگرفت، همچنین کیتچالنگ و همکاران (۱۴) نیز نتایج مشابهی با دمنگاز وارا و همکاران (۵) در رابطه با غلظت اوره خون در بره‌ها گزارش نمودند که هر دو آزمایش همسو با نتایج آزمایش حاضر می‌باشد.

تحقیق حاضر افزودن مکمل سلنیوم و ویتامین E افزایش معنی‌دار غلظت هورمون تری‌یدوتیرونین را به دنبال داشت ولی اثر قابل‌توجهی بر غلظت کلسترول خون ایجاد نکرد همچنین باعث افزایش معنی‌دار در غلظت تری‌گلیسرید شد که تفاوت نتایج با سایر تحقیقات می‌تواند به نوع و سن دام مورد مطالعه و همچنین مقدار سلنیوم در جیره پایه مرتبط باشد. به‌طور کلی نتایج حاضر نشان می‌دهد که استفاده از سلنیوم و ویتامین E تأثیر معنی‌داری بر فراسنجه‌های لیپیدی سرم خون بره‌های نر شیرخوار نژاد دالاق نداشت. نتایج مربوط به فراسنجه‌های بیوشیمیایی خون نشان می‌دهد که استفاده از مکمل سلنیوم و ویتامین E به‌صورت تزریقی باعث افزایش غلظت گلوکز خون نسبت به تیمار شاهد و تیمار خوراکی گردید ($P < 0.05$). اختلاف معنی‌داری در بین تیمارهای دریافت‌کننده سلنیوم و ویتامین E و گروه شاهد از نظر غلظت اوره، آلبومین و پروتئین کل وجود نداشت.

جدول ۵- اثرات تیمارهای آزمایشی بر فعالیت آنزیم گلوکوتاتیون پراکسیداز و غلظت هورمون‌های تیروئیدی خون
Table 5- Effects of experimental treatments on glutathione peroxidase activity and thyroids hormone concentration

P زمان تیمار	P زمان	P-Value	SEM	تیمارها			پارامتر
				خوراکی	تزریقی	شاهد	
۰/۳۹	۰/۳۰	<۰/۰۰۱	۴/۱۸	۴۱۴/۶۱ ^{ad}	۴۵۷/۵۳ ^{ad}	۲۵۲/۸۲ ^{cd}	آنزیم گلوکوتاتیون پراکسیداز (U/gHb)
۰/۰۰۰۱	۰/۰۹	۰/۰۰۰۳	۱۰/۷۳	۲۳۰/۸۳ ^{cd}	۲۵۸/۲۵ ^{ad}	۱۵۷/۹۲ ^c	تری‌یدوتیرونین (ng/dl)
۰/۰۰۰۲	<۰/۰۰۱	۰/۰۰۰۲	۰/۰۶	۵/۵۱ ^{ad}	۵/۴۰ ^d	۴/۹۰ ^c	تترایدوتیرونین (μg/dl)

حروف غیرمشابه در هر ردیف نشان‌دهنده اختلاف معنی‌دار در سطح ۵ درصد می‌باشد.

پراکسیداز می‌شود. ارتباط مستقیمی بین غلظت سلنیوم و فعالیت گلوکوتاتیون پراکسیداز در خون وجود دارد و فعالیت این آنزیم به‌عنوان شاخص مهمی برای وضعیت سلنیوم در بدن دام در نظر گرفته می‌شود (۳۴). سلنیوم به دلیل حضور در ساختمان آنزیم گلوکوتاتیون پراکسیداز نقش مهمی در سیستم آنتی‌اکسیدانی بدن ایفا می‌کند (۳۹). سلنیوم عنصری است که برای متابولیسم طبیعی هورمون تیروئید و همچنین برای تبدیل هورمون تترایدوتیرونین به تری‌یدوتیرونین از طریق آنزیم نوع ۴ دئودیناز ضروری است (۱۱)، بنابراین از نتایج آزمایش جاری می‌توان چنین نتیجه گرفت که افزودن سلنیوم به جیره و یا تزریق آن سبب بهبود تبدیل هورمون تترایدوتیرونین به تری‌یدوتیرونین شده است و همچنین افزایش فعالیت گلوکوتاتیون پراکسیداز خون را به دنبال داشت.

در جدول ۵ اطلاعات مربوط به فعالیت آنزیم گلوکوتاتیون پراکسیداز، هورمون تترایدوتیرونین و تری‌یدوتیرونین ارائه شده است. دریافت مکمل سلنیوم و ویتامین E به‌صورت تزریقی و خوراکی در این آزمایش باعث افزایش فعالیت آنزیم گلوکوتاتیون پراکسیداز نسبت به تیمار شاهد شد ($P < 0.05$)، همچنین استفاده از مکمل سلنیوم و ویتامین E به‌صورت تزریقی و خوراکی در بره‌های شیرخوار اختلاف معنی‌داری در غلظت هورمون تترایدوتیرونین و تری‌یدوتیرونین ایجاد نمود ($P < 0.05$) ولی بین تیمارها و زمان نمونه‌گیری اثر متقابلی مشاهده نشد. همسو با این نتایج، علی‌عربی و فدایی مهر (۲) بر روی میش‌های آبستن و بره‌های متولدشده از آنان نشان دادند که مصرف سلنیوم و ویتامین E به‌صورت تزریقی و قرص آهسته رهش باعث افزایش فعالیت آنزیم گلوکوتاتیون

جدول ۶- اثرات تیمارهای آزمایشی بر گوارش پذیری مواد مغذی
Table 6- Effects of experimental treatments on nutrient digestibility

P-Value	SEM	تیمارها		پارامتر (درصد)
		خوراکی	شاهد	
۰/۲۹	۰/۹۲	۵۱/۷۰	۵۳/۸۰	فیبر نامحلول در شوینده اسیدی
۰/۱۶	۰/۱۶	۶۷/۷۶	۶۸/۰۶	پروتئین خام
۰/۴۹	۰/۴۴	۶۱/۷۱	۶۲/۵۹	عصاره اتری
۰/۹۴	۰/۵۵	۷۲/۶۳	۷۲/۹۰	ماده آلی
۰/۹۹	۱/۲۳	۶۸/۹۳	۶۹/۰۵	ماده خشک

حروف غیرمشابه در هر ردیف نشان‌دهنده اختلاف معنی‌دار در سطح ۵ درصد می‌باشد.

غلظت عنصر آهن پلاسما در گروه‌های دریافت‌کننده ویتامین E و سلنیوم افزایش یافت. دریافت ویتامین E و سلنیوم باعث افزایش معنی‌داری در فعالیت آنزیم گلوکاتایون پراکسیداز خون و غلظت هورمون تترایدوتیروئین و هورمون ترییدوتیروئین و سرم نسبت به گروه شاهد شد. در مورد روش استفاده از مکمل ویتامینی و معدنی نتایج این آزمایش نشان داد که استفاده خوراکی و تزریقی سلنیوم و ویتامین E در اکثر پارامترهای موردبررسی باهم تفاوت معنی‌داری نداشتند و تنها گلوکز و تری‌گلیسرید خون در تیمار تزریقی نسبت به تیمار خوراکی افزایش نشان داد.

تشکر و قدردانی

به‌این وسیله از دانشکده علوم دامی دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان که امکانات مزرع‌های و آزمایشگاهی مورد نیاز این پژوهش را فراهم نمودند تشکر و قدردانی می‌شود.

در جدول ۶ اطلاعات مربوط به گوارش‌پذیری مواد مغذی در تیمارهای آزمایشی نشان داده شده است. گوارش‌پذیری فیبر نامحلول در شوینده اسیدی، پروتئین خام، عصاره اتری، ماده آلی و ماده خشک در بین تیمارهای آزمایشی تفاوت معنی‌داری نشان نداد ($p > 0.05$). اصولاً گوارش‌پذیری مواد مغذی جیره بیشتر توسط تغییر اجزا جیره تحت تأثیر قرار می‌گیرد که در این آزمایش اجزای جیره در بین تیمارهای آزمایشی ثابت بود. در گزارش‌ها ایوانسیک و وایس (۱۳) با استفاده از گاو شیری و نیکلسون و همکاران (۳۱) با استفاده از سلنیوم و ویتامین E اختلاف معنی‌داری در گوارش‌پذیری مواد مغذی مشاهده نشد. کومار و همکاران (۲۰) نیز نشان دادند که استفاده از مقادیر ۰/۱۵ و ۰/۳ ppm سلنیوم در جیره برده‌های پرواری تأثیری بر قابلیت هضم مواد مغذی جیره نداشت.

به‌طور کلی در نتایج تحقیق حاضر افزایش معنی‌داری در غلظت گلوکز خون گروه دریافت‌کننده ویتامین E و سلنیوم به‌صورت تزریقی نسبت به سایر تیمارها مشاهده شد. همچنین

منابع

1. Aliarabi, H. and A. Fadayfar. 2016. Effect of slow-release bolus of Zn, Se and Co on performance and some blood metabolites of pregnant ewes and their lambs. *Veterinary Journal*. (Pajouhesh & Sazandegi), 113: 45-56 (In Persian).
2. Alimohammadi, R. and Aliarabi. 2013. Effects of different level of selenium and performance, blood metabolites and nutrient digestibility in Mrhraban meal lambs. *Iranian Journal of Animal Science Research*, 5: 48-55 (In Persian).
3. AOAC. 1990. Official methods of analysis 15th edition. Association of official analytical chemist, Arlington, USA.
4. Balali, M. R., M. J. Malakouti Rad, H. H. Mashayekhi and Z. Khademi. 2008. The effect of micronutrients on yield and determine the critical levels in soils under wheat cultivation in Iran. *Journal of Soil and Water*, 12: 6 (In Persian).
5. Dominguez-Vara, I.A., S.S. Gonzalez-Munoz, J.M. Pinos-Rodriguez, J.L. Borquez-Gastelum, R. Barcena-Gama, G. Mendoza-Martinez, L.E. Zapata and L.L. Landois-Palencia. 2009. Effects of feeding selenium-yeast and chromium-yeast to finishing lambs on growth, carcass characteristics and blood hormones and metabolites. *Animal Feed Science Technology*, 152: 42-49.
6. Ebrahimi, M., A. Towhidi and A. Nikkhah. 2009. Effect of organic selenium (sel-plex) on thermometabolism, blood chemical composition and weight gain in holstein suckling calves. *Asian-Australasian Journal of Animal Science*, 7: 984-992.
7. Ellis, T.M., H.G. Masters, L. Hustas, S.S. Sutherland and R. Evans. 1990. The effect of selenium supplementation on antibody response to bacterial antigens in Merino sheep with low selenium status. *Australian Veterinary Journal*, 67: 226-228.
8. Giadinis, N.D., G. Koptopoulos, N. Roubies, V. Siarkou and A. Papasteriades. 2000. Selenium and vitamin E effect on antibody production. (of sheep vaccinated against enzootic abortion) *Chlamydia psittaci Comp. Comparative Immunology, Microbiology and Infectious Diseases*, 23: 129-137.
9. Gunes, V., K. Ozcan, M. Cital, A.C. Onmaza and H.M. Erdogan. 2010. Detection of myocardial degeneration with point-of-care cardiac troponin assays and histopathology in Lambs with White Muscle Disease. *The Veterinary Journal*, 184(3): 376-378.
10. Haidari, M., M. Molavi, M. Ghanbari and H.V. Naderi. 2012. Effects of vitamin E and selenium on some blood physiological parameters of Baluchi sheep in heat stress condition. *Proceedings of the 5th Iranian animal sciences conference*. Esfahan, Iran. 145-151. (In Persian).
11. Hefnawy, A.E., S. Youssef, P.V. Aguilera, C.V. Rodriguez and J.L. Tortora Perez. 2014. The relationship between selenium and T3 in selenium supplemented and nonsupplemented ewes and their lambs. *Veterinary Medicine International*, 2014:1-6.
12. Hefnawy, A.E and J.L. Tortora-Perez. 2010. The importance of selenium and the effects of its deficiency in animal health. *Small Ruminant Research*, 89: 185-192.

13. Ivancic, J.Jr. and W.P. Weiss. 2001. Effect of dietary sulfur and selenium concentrations on selenium balance of lactating Holstein cows. *Journal of Dairy Science*, 84: 225-232.
14. Kitchalong, L., J.M. Fernandez, L.D. Bunting, L.L. Southern and T.D. Bidner. 1995. Influence of chromium tripicolinate on glucose metabolism and nutrient partitioning in growing lambs. *Journal of Dairy Science*, 73: 2694-2705.
15. Koenig, K.M., L.M. Rode, R.D.H. Cohen and W.T. Bucklev. 1997. Effects of diet and chemical form of selenium metabolism in sheep. *Journal of Animal Science*, 75: 817-827.
16. Kojouri G.A and A. Shirazi. 2007. Serum concentrations of Cu, Zn, Fe, Mo and Co in newborn lambs following systemic administration of vitamin E and selenium to the pregnant ewes. *Small Ruminant Research*, 70: 136-139.
17. Kojouri, G.A., S. Jahanabadi, M. Shakibaie, A.M. Ahadi and A.R. Shahverdi. 2011. Effect of selenium supplementation with sodium selenite and selenium nanoparticles on iron homeostasis and transferring gene expression in sheep: A preliminary study. *Research in Veterinary Science*, 93(1): 275-278.
18. Koller, L.D and J.H. Exone .1986. The two faces of selenium deficiency and toxicity are similar in animals and man. *Canadian Journal of Veterinary Research*, 50: 297-306.
19. Kumar, M., A.K. Garg, R.S. Dass, V.K. Chaturvedi, V. Mudgal and V.P. Varshney. 2009. Selenium supplementation influences growth performance, antioxidant status and immune response in lambs. *Animal Feed Science Technology*, 153: 77-87.
20. Kumar, N., A.K. Garg and V. Mudgal. 2008. Effect of different levels of selenium supplementation on growth rate, nutrient utilization, blood metabolic profile, and immune response in lambs. *Biological Trace Element Research*, 126: S44-56.
21. Lee, S.H., B.Y. Park, J.M. Yeo, S. Sung, J.H. Lee, J.K. Ha and Y. Wa. 2007. Effects of different selenium sources on performance, carcass characteristics, plasma glutathione peroxidase activity and selenium deposition in finishing Hanwoo steers. *Asian-Australasian Journal of Animal Science*, 20(2): 229-236.
22. Mahmoud, G.B., M. Sherief, A. Raheem and H.A. Hussein. 2013. Effect of combination of vitamin E and selenium injections on reproductive performance and blood parameters of Ossimi rams. *Small Ruminant Research*, 113: 103-108.
23. Malakouti Rad, M.J., N. Saleh Rastin and M. Afshari. 2002. *Forgotten of zinc deficiency within the life cycle of plants, animals and human*. Publications Senate, Tehran, Iran. 310 pp.
24. McDowell, L.R., S.N. Williams, N. Hidiroglou, C.A. Njeru, G.M. Hill, L. Ochoa and N.S. Wilkinson. 1996. Vitamin E supplementation for the ruminants. *Animal Feed Science Technology*, 60: 273-296.
25. Miller, J.K., F.J. Mueller, D.G. Thomas and F.C. Madsen. 1991. Vitamin E and reproduction in dairy cows BASF Proceedings, 159.
26. Moeini, M., M. Karami and E. Mikaeili. 2009. Effect of Selenium and Vitamin E Supplementation during Late Pregnancy on Se Status and Reproduction Indices. *Animal Reproduction Science*, 114(1-3): 109-114.
27. Mohri, M., A. Ehsani, M.A. Norouzian, M. Heidarpour and H.A. Seifi. 2011. Parenteral selenium and vitamin E supplementation to lambs: hematology, serum biochemistry, performance and relationship with other trace elements. *Biological Trace Element Research*, 139: 308-316.
28. Mudgal, V., A.K. Garg, R.S. Dass V.P. Varshney. 2008. Effect of selenium and copper supplementation on blood metabolic profile in male buffalo (*Bubalus bubalis*) calves. *Biological Trace Element Research*, 121: 31-38.
29. National Research Council. 2007. *Nutrient requirements of small ruminants*. National Academy of Sciences, Washington, DC.
30. Nayyar, S. and R. Jindal. 2010. Essentiality of antioxidant vitamins for ruminants in relation to stress and reproduction. *Iranian Journal of Veterinary Research*, 30: 1-9.
31. Nicholson, J.W.G, R.E. McQueen and R.S. Bush. 1991. Response of growing cattle to supplementation with organically bound or inorganic sources of selenium or yeast cultures. *Canadian Journal of Animal Science*, 71: 803-811.
32. NRC. 1985. *Nutrient Requirements of Sheep*, 5th edn. National Academy of Sciences, Washington, DC.
33. NRC. 2007. *Nutrient Requirements of Small Ruminants: Sheep, Goats, Cervids, and New World Camelids*. National Academy Press, Washington, DC.
34. Puls, R. 1994. *Mineral Levels in Animal Health: Diagnostic Data* 2nd ed. Sherpa International, Clear Book. 356 pp.
35. Reffett, J.K., J.W. Spears and T.T. Brown. 1988. Effect of dietary selenium and vitamin E on the primary and secondary immune response in lambs challenged with parainfluenza virus. *Journal of Animal Science*, 66: 1520-1528.
36. SAS Institute. 2004. *User's Guide. Version 9.1: Statistics*. SAS Institute, Cary, NC.

37. Shi, L., W. Xun, W. Yue, C. Zhang, Y. Ren, Q. Liu, Q. Wang and L. Shi. 2011. Effect of sodium selenite, Se-yeast and nano-elemental selenium on growth performance, Se concentration and antioxidant status in growing male goats. *Small Ruminant Research*, 96(1): 49-52.
38. Sordillo, L.M. 2013. Selenium-dependent regulation of oxidative stress and immunity in periparturient dairy cattle. Hindawi Publishing Corporation. *Veterinary Medicine International*. 2013:8.
39. Suttle, N.F. 2010. *Mineral Nutrition of Livestock*, 4th ed. CAB International. 368 Oxford. UK.
40. Suttle, N.F. and D.G. Jones. 1989. Recent developments in trace element metabolism and function: trace elements, disease resistance and immune responsiveness in ruminants. *The Journal of Nutrition*, 119: 1055-1061.
41. Turner, R.J. and J.M. Finch. 1990. Immunological malfunctions associated with low selenium-vitamin E diets in lambs. *Journal of Comparative Pathology*, 102: 99-109.
42. Van soest, P.J., J.B. Robertson and B.A. Lewis. 1991. Methods for dietary fiber, neutral detergent fiber, and no starch polysaccharides in relation to animal nutrition. *Journal of Dairy Science*, 74: 3583-3592.
43. Voudouri, A.E., S.E. Chadio, J.G. Menegatos, G.P. Zervas, F. Nicol and J.R. Arthur. 2003. Selenoenzyme activities in selenium and iodine deficient sheep. *Biological Trace Element Research*, 94: 213-224.
44. Westterma, L.R. and F. Constabel. 1982. *Plant tissue culture methods 2deev*. Ed. Sasatoon: National Research Council of Canada, Prairie Regional Laboratory.
45. Wright, P.L. and M.C. Bell. 1996. Comparative metabolism of selenium and tellurium in sheep and swine. *American Journal Physiology*, 211: 6-10.

Effect of Oral Administration and Injection of Selenium and Vitamin E on Performance, Blood Metabolites and Digestibility of Nutrients in Suckling Dalagh Lambs

Mohammad Asadi¹, Abdolhakim Toghdory² and Taghi Ghoorchi³

1 and 3- M.Sc. Student and of Professor, Department of Animal Science, Gorgan University of Agricultural Sciences and Natural Resources

2- Assistant Professor, Department of Animal Science, Gorgan University of Agricultural Sciences and Natural Resources (Corresponding author: Toghdory@yahoo.com)

Received: February 14, 2018 Accepted: April 18, 2018

Abstract

This experiment was conducted to investigate the effect of oral administration and tissue injection of selenium and vitamin E on performance, blood metabolites and digestibility of nutrients in suckling Dalagh lambs. Eighteen lambs with 1-2 month age and the average weight of 13 ± 2.7 kg assigned in a completely randomized design with three treatments and six replications. The treatments consisted of 1- control (without selenium and vitamin E), 2- tissue injection (tissue injections of selenium and vitamin E) and 3- oral administration (oral administration of selenium and vitamin E). The duration of the experiment was 84 days. Lambs were weighed every 14 days to evaluate changes in weight. In the first, 21, 42 and 63 days of experiment, blood samples were collected from the vein and samples were transferred to the laboratory. In order to determine digestibility of nutrients, sampling from feces was carried out in the last week of the experiment. The results showed that there was no significant difference between treatments in lambs performance ($P < 0.05$). Iron concentration increased significantly in group receiving selenium and vitamin E compared to the control group ($P < 0.05$). The concentration of triglyceride in injection treatment was significantly higher than that of control and oral administration ($P < 0.05$). The supplementation of selenium and vitamin E in the form of injection and oral administration increased glutathione peroxidase activity in comparison with control group ($P < 0.05$), and the use of selenium and vitamin E in the form of injection and oral administration showed significant difference in triiodothyronine and tetra iodothyronine hormone concentration ($P < 0.05$). Blood glucose concentration increased in injection treatment compared to control and oral administration ($P < 0.05$). The digestibility of nutrients did not show any significant difference among treatments ($P < 0.05$). Overall, the results of this study showed that oral and injection use of selenium and vitamin E did not differ significantly in most of the parameters, and only glucose and triglyceride levels increased in the injection treatment compared to oral administration.

Keywords: Blood metabolites, Nutrient digestibility, Selenium and Vitamin E, Suckling lambs